

Pratarmė

Šio *Colloquia* numerio dominantės – šiuolaikinė lietuvių literatūra, bendruomeniškumo analitika, vertimo teorija ir praktika, kai kurios konservatyvios latvių ir lietuvių mentaliteto apraiškos bei dėmesys kalbos ir suvokimo tarpusavio priklausomybei.

Žana Raškevičiūtė platesniame Holokausto problematikos kontekste aiškina, kokį kalbėjimo apie tragediją būdą egzistenciškai ir estetiškai tvariame romane *Lygiosios trunka akimirka* (1963) pasirinko Icchokas Meras. Ji išryškina du susijusius romano koncepcijos akcentus: pasirinkimų, lemiančių asmens tapsmą Holokausto sąlygomis veikiančiu moraliniu subjektu, svarbą, ir tai, kad getizacija gali būti įveikta asmeniškiausiu ir universaliausiu būdu – prisiimant likimo ir kalbos bendrystę.

Naują lietuvių literatūrologijoje kognityvinės poetikos perspektyvą Antano A. Jonyno poezijai taiko Neringa Butnoriūtė. Sekdama, kaip Jonyno poetinė kalba sulydo vaizdus, nediskursyvią patirtį ir emocijas, ji išsluoksniuoja tikrovės vaizdo iškilimo tekste procesą, atskiria metaforos ir ikoniškumo veikimo sferas, aptaria vaizduotės dalyvavimą perteikiant realybę kalba.

Latvių kritikos autoritetas Guntis Berelis yra išsitaręs apie nacionalinį epą „Lačplēsis“ – tai XIX a. anachronizmas, jo ryšys su literatūra tolimas, bet įtaka kultūrai buvo ir tebėra milžiniška. Tą liudija ir Justynos Prusinowskos straipsnis, siūlantis originalų žvilgsnį į vieną iš lietuvių mentaliteto savybių – miegą, snūduriavimą ar sapną kaip kolonizatorių nulemtą tautinės savimonės trūkumą. Aplink konceptualią sapno ašį grupuojamos skirtingų lietuvių autorių kūrinių interpretacijos nuo istoriografinių šaltinių iki šiuolaikinių emigrantų kūrybos.

Naujas demoniškumo sampratos modifikacijas literatūros ir teologijos sąsajų tyrėja Dalia Čiočytė atranda dviejų dabarties rašytojų kūriniuose: Herkaus Kunčiaus apysakoje – kaip nepagydomą psichinę ligą, Mariaus Ivaškevičiaus pjesėje – kaip politinės agresijos demoniškumą. Į liguistą žlungantį režimą demaskavusią surrealistinę vaizduotę straipsnyje apie Saulius Tomo Kondroto prozą ir Šarūno Saukos tapybą gilinasi Imelda Vedrickaitė. Sociologė Eglė I. Lauenskaitė ir kun. Algirdas Akelaitis diskutiniame straipsnyje apie vieną biblinės sąvokos vertimo atvejį akcentuoja būtinybę išlaikyti esminį kalbos ir mąstymo ryšį ir taip priešintis prasmės erozijai.

Publikacijų skiltyje – neskelbti ankstyvieji Algirdo Juliaus Greimo archyvo dokumentai, kuriuos parengė Jūratė Levina. Jauno Greimo, būsimo žymaus semiotiko, parašyta vadovėlio recenzija ir polemika su Juozu Girniumi dėl literatūrinės „generacijos“ pasižymi polemisto azartu ir kibių stiliumi. Skiltį stiprina Brigitos Speičytės išverstas šiuolaikinę subjekto filosofiją tyrinėjančios lenkų filosofės Agatos Bielik-Robson knygos *Kita modernybė* fragmentas „Ironija, tragedija, bendrystė: Richardas Rorty barbaro akimis“, atliepiantis daugumos šio numerio straipsnių problematiką. Jame *conditio humana* pokyčiai postmodernoje skirtumų ir tapatumų kūrimo epochoje reflektuojami kaip individualizmo ir bendruomeniškumo konfliktas. Neslepama autorės simpatija tenka bendruomenę glaudžiausiai suvienijančiai *nuskirtinimo* būklei, katarsiniam sulyginančiam išgyvenimui, kuomet individai pasijunta iš pagrindų tarpusavyje susisaistę.

Strateginė *Colloquia* intencija recenzuoti kuo daugiau mokslo leidinių šį kartą optimaliai išpildyta. Net trečdalį žurnalo užima akademinės recenzijos penkioms knygoms– trys skirtos reikšmingoms monografijoms, dvi – Maironio figūrai (jo kritinei recepcijai iki pat šių dienų ir laiškų bei atsiminimų tomui). „Nuomonių domino“ rubrikoje spausdinama ką tik įsteigtos lietuvių literatūrologo ir polonisto prof. Algio Kalėdos (1952–2017) vardo premijos laureatės Beatos Kalėbos kalba taip pat liudija organiškumą lenkų-lietuvių literatūrų ir asmenybių kontaktus, o išsami Speičytės recenzija laureatės knygai *Rozdroże* juos patvirtina ir įtvirtina.

Kad bendrystė sietų ir neištikus tragedijai, kad minėdami Lietuvos valstybingumo šimtmetį tapatumo pagrindus pajėgtume mąstyti ir su ironijos distancija – šiuolaikinės mūsų humanitarinės būklės kūrimo rūpestis.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ, GINTARĖ BERNOTIENĖ